

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nayka.com.ua | № 12, 2018 | 27.12.2018 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.12.75](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.75)

УДК 338.45:620.9

*В. В. Бугас,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту
Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ
О. В. Казімірова,
магістр кафедри менеджменту
Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ*

СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

*Vasyl Buhas
Candidate of Economic Sciences, docent docent the Department of Management
Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv
Olga Kazimirova
Master the Department of Management of
Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv*

THE ESSENCE, TYPES AND PECULIARITIES OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY DEVELOPMENT OF THE POWER COMPANIES IN THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Сучасні тенденції розвитку світової економіки призвели до зростання зовнішньоекономічної діяльності у розвитку національних економік світу. Зовнішньоекономічна діяльність вітчизняних підприємств формує міжнародну конкурентоспроможність продукції, робочої сили та країни як загального. Стаття присвячена ринку електроенергії, її стану та структури. Особливості ЗЕД підприємств електроенергетики визначаються, з одного боку, властивостями такого специфічного товару як електроенергія, а з іншого – особливим характером відносин між учасниками ринку електроенергії, які здійснюють різні функції на різних етапах процесу. Проведене комплексне дослідження базових властивостей, систематизація напрямів, встановлення характерних ознак для економічних операцій при здійсненні ЗЕД підприємствами електроенергетики. На прикладі підприємства електроенергетики, виділені сутнісні особливості зовнішньоекономічної діяльності, які визначаються специфічними властивостями електроенергії як товару. На основі цього встановлені особливості ринку електроенергії, розглянутий його стан та структура. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства (на прикладі ДП «НЕК «Укренерго») дозволив встановити ключові проблеми реалізації експортного потенціалу підприємства і напрями їх вирішення.

A modern trends in the development of the world economy led to growth of the role of foreign economic activity in the development of national economies of the world. The foreign economic activity of domestic enterprises forms the international competitiveness of products, workforce and the country as a general. The article is devoted to the market of electricity, its state and structure. At the case of electric power company determined the essential features of foreign economic

activity, which are determined by the specific properties of electricity as a commodity. Based on this set, place, role and features of the foreign economic activity of enterprises of the electric power industry in the process of integration of the national economy into the system of international markets; the characteristics of the electricity market are determined, considered its status and structure. The analysis of the foreign economic activity of the enterprise allowed to establish the specifics of the formation of a competitive environment and relevant market mechanisms in the field of electricity; influence on the factor of demand for electricity. Electricity exports increased from 3640,1 million kilowatt per hour to 5166,3 million kilowatts per hour. Electricity imports decreased from 2295,6 million kilowatt per hour to 48,0 million kilowatt per hour. On the example of a particular company, exactly SE "NEC "Ukrenergo" the reviewed specificity of practical realization of foreign economic relations of the enterprise is considered. Complex research has been conducted basic, essential properties; systematization of directions; the characteristic features for economic operations in the implementation of foreign economic activity enterprises of the electric power industry are established. In the course of the research, the reasons for lagging behind in the development of the electric power industry have been identified in general, and in particular Ukrenergo and found ways to eliminate them. Research of foreign trade of enterprise allowed establishing the key problems of enterprise's export potential realization and, as well as finding directions for their solution.

Ключові слова: Україна; зовнішньоекономічна діяльність; зовнішньоекономічні зв'язки; міжнародна торгівля; електроенергетика; експорт електроенергії.

Keywords: Ukraine; foreign economic activity; international economic relations; international trade; power engineering; electricity export.

Актуальність теми. Сучасні тенденції розвитку світової економіки, такі як глобалізація та інтеграція економічних, фінансових і соціальних зв'язків призвели до різкого зростання ролі зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) в розвитку національних економік країн світу. Разом з тим, провідними суб'єктами ЗЕД завжди виступають підприємства – міжнародні та національні. ЗЕД вітчизняних підприємств визначальним чином впливає на процес інтеграції України до міжнародного економічного середовища, а рівень ефективності ЗЕД формує міжнародну конкурентоспроможність продукції, інвестиційних, трудових ресурсів та країни загалом на секторальних, галузевих або продуктових міжнародних ринках. Відповідно, питання вдосконалення організації та управління ЗЕД підприємств знаходиться в фокусі інтересів наукової спільноти, що й визначає актуальність обраного напрямку дослідження.

Огляд публікацій з тематики ЗЕД вказує на існування кількох провідних підходів до вивчення суспільно-економічних процесів у цій сфері. Перший об'єднує праці теоретико-методологічного спрямування, в яких ЗЕД розглядається з позицій описово-аналітичного, регулятивного, компаративного та низки інших загальних концептуальних підходів на макроекономічному рівні, приміром, дослідження О. Гребельника, М. Дідківського, Ю.Козака, Н. Тюріної та інших [3; 4; 12]. Другий напрям включає праці, в яких ЗЕД розглядається з позицій управлінського підходу переважно на мезо- та мікроекономічному рівнях, як у публікаціях А. Мазаракі, В. Крупіна, О. Лубенченко та інших [9; 5; 8]. До третьої групи можна віднести публікації науково-практичного спрямування, аналіз ЗЕД в яких проводиться в галузевих (секторальних), номенклатурних, функціонально- та/або проекто-орієнтованих аспектах, і переважно на секторальному (галузевому) та мікроекономічному рівнях. Зокрема, до таких праць можна віднести праці І. Бабія, В. Колосової, Л. Ліпич, Л. Малайрець та ін. [1; 6; 10].

Разом з тим, огляд досліджень показав, що висвітлення проблемних питань ЗЕД суб'єктів паливно-енергетичного сектору, зокрема, підприємств електроенергетики, має епізодичний, неповний характер, а в методологічному сенсі переважна більшість праць відноситься до третьої групи [2; 7]. Необхідність комплексного дослідження базових, сутнісних властивостей, систематизація напрямів, встановлення характерних ознак для економічних операцій при здійсненні ЗЕД підприємствами електроенергетики обумовлює **актуальність теми** та визначає мету дослідження.

Метою статті є встановлення, шляхом поєднання теоретико-методологічного, управлінського та організаційного підходів, місця, ролі та особливостей притаманих ЗЕД підприємств електроенергетичної галузі в процесі інтеграції національної економіки до системи міжнародних ринків.

Вклад основного матеріалу. Протягом останніх десятиліть в світовій економіці відбуваються зміни у підходах до формування енергетичної політики держав – здійснюється перехід від «класичної» моделі енергетики, де переважають великі виробники, централізовані мережі, недосконала конкуренція на ринках енергоносіїв, зокрема, електроенергії – до нової «децентралізованої» моделі, яка функціонує у конкурентному середовищі, створює умови та можливості для розвитку ефективних ринків енергії, орієнтованих на споживача. При цьому нова модель надає стимулює підвищення енергоефективності та диверсифікацію джерел енергії (зокрема, відновлюваних та альтернативних). Отже, перед Україною постають нові економічні та технологічні

виклики, які водночас створюють можливості для пошуку та впровадження інноваційних розробок у галузі виробництва, постачання і споживання енергії, що зумовлює потребу у формуванні нової енергетичної політики.

Зовнішньоекономічні зв'язки (далі – ЗЕЗ) та співробітництво у цій сфері є одним з головних факторів впливу на процес розвитку економіки країни. Розглядаючи ЗЕЗ, науковці насамперед визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Проте, центральне місце в співробітництві країн посідає саме ЗЕД, або ж співпраця суб'єктів ЗЕД різних країн. Законодавство України в якості суб'єктів ЗЕД визначає фізичних та юридичних осіб, їхні об'єднання, структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Загалом, на теоретико-методологічному рівні необхідно розмежувати поняття ЗЕЗ та ЗЕД. Узагальнення поглядів таких науковців, як Гребельник О.П., Дідківський М.І., Лубенченко О.Е. та Тюріна Н.М. показує що система ЗЕЗ (як первинна) набуває конкретного змісту через сукупність операцій економічного характеру – ЗЕД (вторинна), які здійснюються суб'єктами господарської діяльності (далі – СГД) в процесі реалізації різноманітних форм міжнародного співробітництва (табл. 1).

Таблиця 1.
Порівняльні характеристики ЗЕЗ та ЗЕД*

Ознаки	Зовнішньоекономічні зв'язки	Зовнішньоекономічна діяльність
Інституцій- нальність	Формальні (міжнародні угоди, правила тощо) та неформальні (усталені звичаї, традиції тощо) інституціональні рамки міжнародного співробітництва. Тобто є	Формальні (угоди, контракти, договори тощо) в рамках ЗЕЗ між СГД в процесі реалізації різноманітних форм та способів міжнародного співробітництва. Тобто є
Формування та розвиток	В процесі формування та розвитку дво- та багатосторонніх відносин між суб'єктами господарської діяльності національних	В процесі залучення СГД до міжнародного поділу праці та міжнародного співробітництва (кооперації).
Економічний зміст	Надають можливість (створюють передумови) для реалізації економічних інтересів суб'єктів ЗЕД на зовнішніх ринках	Проявляються в ході здійснення суб'єктами ЗЕД економічних операцій на зовнішніх ринках, їхніх результатах та наслідках (у т.ч. – на макроекономічному рівні)
Регулювання	Нагляд та контроль ЗЕЗ країн (об'єднань) з боку міжнародних, та національних (частково) організацій	Нагляд та контроль ЗЕД суб'єктів національних, секторальних, галузевих організацій
Суб'єкти	Міжнародні (міждержавні, регіональні) організації та об'єднання, держави (уряди), ТНК	СГД – фізичні та юридичні особи, їхні об'єднання, структурні одиниці, спільні підприємства тощо (відповідно до статті 3 Закону «Про зовнішньоекономічну

*Примітка: узагальнено автором на основі [3; 6; 8]

На практичному рівні прикладом відмінності між ЗЕЗ та ЗЕД може бути такий: перелік країн-торгових партнерів України включає 161 країну світу, в той час як перелік країн з якими Україною укладено угоди про уникнення подвійного оподаткування – 74 країни світу. Тобто, певні види ЗЕД можуть реалізовуватися лише за наявності необхідних формалізованих (інституціалізованих) ЗЕЗ.

Розглядаючи класифікаційну систему ЗЕД, неможливо оминати ще дві важливі групи ознак господарських операцій – за їхнім напрямом (експорт та імпорт), а також за предметом (інвестиційні, торговельні, виробничі тощо).

На рівні окремого СГД, а в нашому випадку – українського підприємства, рамки ЗЕД визначаються чинним законодавством і можуть включати: 1) експорт та імпорт товарів; 2) експорт та імпорт капіталів; 3) експорт та імпорт робочої сили; 4) надання суб'єктами ЗЕД послуг іноземним СГД; 5) наукову, науково-технічну, виробничу діяльність; 6) міжнародні фінансові операції; 7) операції з цінними паперами; 8) кредитні та розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД; 9) спільну підприємницьку діяльність між суб'єктами ЗЕД та іноземними СГД; 10) підприємницьку діяльність, пов'язану з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау; 11) організацію та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій та ін.; 12) товарообмінні (бартерні) операції; 13) орендні, в тому числі лізингові операції; 14) валютні операції; 15) роботи на контрактній основі фізичних осіб України; 16) інші види ЗЕД, які не заборонені прямо і у виключній формі законами України.

Специфіка ЗЕД підприємств електроенергетики визначається характеристиками основного продукту галузі. Електрична енергія – одна з найбільш важливих складових ВВП як в енергетичному секторі так і в національній економіці. Водночас, реформа ринку електроенергії є одним з найбільш масштабних та важливих напрямів економічної реформи. Особливості ЗЕД підприємств електроенергетики визначаються, з одного боку, властивостями такого специфічного товару як електроенергія, а з іншого – особливим характером відносин між учасниками ринку електроенергії, які здійснюють різні функції на різних етапах процесу (виробництво, регулювання, розподіл, постачання, споживання) [7, с.9-10].

Специфіка ж електроенергії як «товару», полягає, зокрема, у необхідності збігу в часі процесів виробництва та споживання, відсутності «виробничих запасів», нерівномірності режиму споживання (відносно рівномірного режиму генерації), значні розбіжності собівартості електроенергії залежно від виду виробника (ядерна, гідро-, теплова, альтернативна тощо генерація), неможливість «доставки» без значних капіталовкладень в інфраструктуру (електромережі) [2].

Формування конкурентного середовища та відповідних ринкових механізмів в сфері електроенергетики також має специфіку, обумовлену наступними чинниками:

- нерозривність технологічного циклу виробництва, передачі, розподілу і використання електроенергії в національній економіці, а отже, необхідність формування єдиних: мережі електропередач, системи технічного і комерційного розподілу та обліку;

- монопродуктовий характер ринку, оскільки домінуючу частину доданої вартості в галузі електроенергетики генерує дуже обмежений асортимент продукції – власне електроенергія та надання супровідних видів послуг, що різко обмежує можливості диверсифікації для усіх учасників ринку;

- тісні зв'язки між виробництвом і споживанням електроенергії унаслідок безальтернативності мереж передачі електроенергії, та, відповідно, «природної» монополії СПД, які володіють електричними мережами, яка на пряму регулюється державою;

- відсутність конкуренції «за якістю», оскільки, електроенергія може бути використана лише у разі відповідності галузевому «стандарту», а отже «покращити» її якість неможливо, і конкуренція виробників та/або постачальників відбувається лише за рахунок ціни;

- обмежені можливості передачі електроенергії, оскільки передача великих обсягів енергії на відстань понад 1000 км створює серйозні технічні та економічні проблеми;

- взаємозамінність щодо інших складових паливно-енергетичного комплексу, яка створює двосторонню конкуренцію між електроенергією та тепловою енергією, газом, вугіллям тощо – наприклад, при використанні побутовими споживачами для цілей опалення [2; 7].

До уваги також слід узяти комплексний вплив чиннику попиту на електроенергію, який, в свою чергу, визначається впливом:

- структури та динаміки національної економіки;
- структурою споживання електроенергії (промислове, комунальне, побутове);
- рівнем електрифікації економіки і суспільства загалом;
- ефективністю споживання електроенергії та політики енергозбереження;
- тарифної політики та особливостей державного регулювання [7, с.12].

При переході від галузевого до мікроекономічного рівня, доцільним є визначення місця та функцій окремих суб'єктів в структурі ринку загалом (рис. 1).

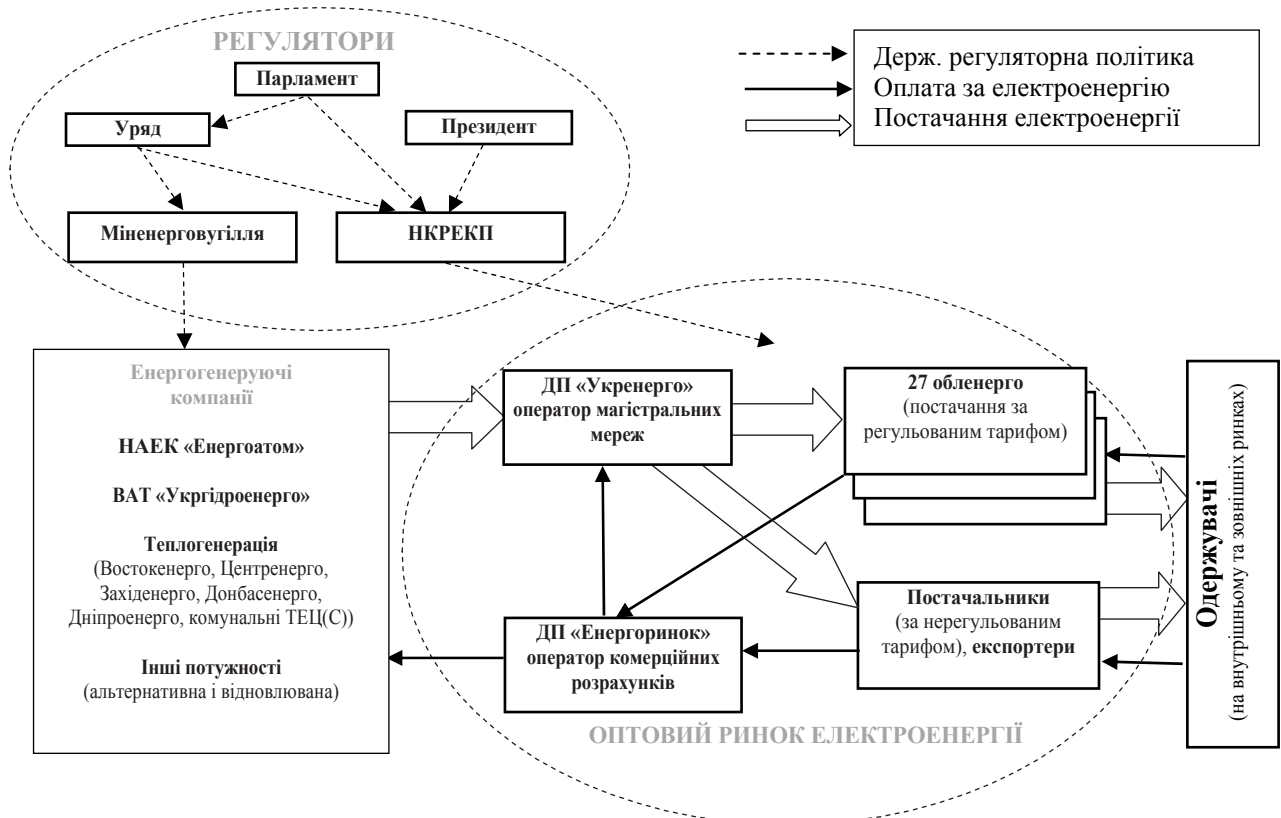

Рис. 1. Структура ринку електроенергії України*

*Примітка: складено автором на основі [11]

Структура ринку включає три складові: регуляторну, галузеву та споживчу. До першої відносяться центральні органи виконавчої влади (Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів та Міністерство енергетики та вугільної промисловості України), а також спеціальний орган – незалежний регулятор, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП). Перші відповідають за формування законодавчих рамок (ВРУ, Президент), державної політики (КМУ, Міненерговугілля) та її реалізацію (Міненерговугілля). Водночас, ВРУ, Уряд та Президент формують склад

НКРЕКП, яка здійснює регулювання діяльності інших суб'єктів електроенергетики, зокрема, державних монополій, а також цінової і тарифної політики (див. рис.1).

До другої групи відносяться суб'єкти оптового ринку електроенергії (ОРЕ) – енергогенеруючі підприємства та їх об'єднання, а також оператори ринку, які відповідають за магістральні мережі (ДП «Укренерго»), розподільчі мережі та постачання (обленерго, інші постачальники), а також за комерційні розрахунки на ОРЕ (ДП «Енергоринок», див. рис 1).

Третю групу представляє сукупність вітчизняних та зарубіжних одержувачів електроенергії: промислові, комунальні, побутові споживачі, а також інші одержувачі. В частині експорту/імпорту електроенергії одержувачі в більшості випадків не є «кінцевими споживачами», і виступають в якості операторів при купівлі-продажу електроенергії за кордон (див.рис.1).

Виходячи з сутності ЗЕД та визначеного законодавством переліку операцій при здійсненні ЗЕД, розглянемо на прикладі конкретного СГД електроенергетики галузеву специфіку практичної реалізації ЗЕЗ підприємства. Об'єктом дослідження при цьому виступає підприємство «Національна енергетична компанія «Укренерго» (далі – Укренерго), енергетична компанія державної форми власності, яка виконує функції оперативного-технологічного управління об'єднаною енергосистемою України (далі – ОЕС) та передачі електроенергії магістральними електромережами (від генерації до регіональних електромереж енергопостачальних компаній – обленерго (див. рис.1). В складі Укренерго функціонує 8 регіональних енергосистем, що охоплюють всю територію України (зокрема, 103 підстанції та 21,3 тис км магістральних електроліній високої напруги), на обслуговуванні яких задіяно понад 9,5 тис співробітників [11]. Річні обсяги передачі енергії магістральними мережами перевищують 110 млрд кВт год, тобто сягають майже 75% від усього обсягу ринку (табл. 2).

Таблиця 2.
Обсяги виробництва, споживання та експорту/імпорту електроенергії в ОЕС України протягом 2015-2017 рр.*

Показник	Рік					
	2015		2016		2017	
	Обсяг, млн кВт год	Частка, %	Обсяг, млн кВт год	Частка, %	Обсяг, млн кВт год	Частка, %
Виробництво е/енергії	157 665,2	100,0	154 817,4	100,0	155 414,2	100,0
Споживання е/енергії (брутто)	150 485,9	95,4	149 346,0	96,5	149 726,0	96,3
Споживання е/енергії (нетто)	118 726,9	78,9	117 657,3	78,8	118 719,5	79,3
Експорт е/енергії	3 640,1	2,3	4 016,9	2,6	5 166,3	3,3
Імпорт е/енергії	2 295,9	1,5	76,9	0,05	48,0	0,03

*Примітка: розраховано автором за даними звітності Міненерговугілля про роботу електроенергетичного комплексу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245183225

Укренерго також забезпечує паралельну роботу ОЕС України з енергосистемами сусідніх країн, експорт електроенергії до чотирьох зарубіжних країн, а також міждержавні перетоки електроенергії між енергосистемами України та країн СНД. Географічне розташування України дозволяє забезпечувати обіг електроенергії лише з сімома країнами, з яких чотири – це країни Європейського Союзу (Польща, Румунія Словаччина, Угорщина), і три - країни СНД (Білорусь, Молдова, Росія).

Зв'язок із зарубіжними енергосистемами через електромережі Укренерго забезпечує, по-перше, можливість експорту/імпорту електроенергії, взаємовигідні обмін (перетоки) електроенергією, що сприяє інтеграції ринків електроенергії різних країн та дозволяє підвищити надійність енергопостачання в ОЕС України.

ОЕС через Укренерго взаємодіє з двома зарубіжними енергооб'єднаннями:

1) основна частина ОЕС працює з енергооб'єднанням БРЕЛЛ країн Балтії та СНД (Білорусь, Калінінградська обл. Росії, Естонія, Латвія, Литва);

2) окрема складова ОЕС, так званий «острів Бурштинська ТЕС»¹ працює в складі загальноєвропейського об'єднання енергосистем ENTSO-E, інтеграція до якої передбачена Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС [11].

Стратегічною метою діяльності Укренерго в частині розвитку магістральних мереж є інтеграція ОЕС України до енергосистеми ENTSO-E. Це обумовлюється, насамперед, необхідністю вирішення питань енергетичної безпеки України, підвищення надійності, збалансованості та енергоефективності ОЕС, а також потребою у збільшенні експортних можливостей.

Аналіз основних показників функціонування ОЕС в 2015-2017 роках вказує на наявність та невирішеність зазначених вище проблем. Зокрема, мають місце значні втрати в магістральних (до 4-5% генерованого обсягу) та розподільчих мережах (до 15-17% переданого обсягу), рівень яких хоча й знижується, але надто низькими темпами – менше 1% на рік. З іншого боку, частка експорту електроенергії в загальному обсязі ринку, при загальній тенденції до зростання, ледве перевищує 3% (див. табл. 2).

Крім того, слід відзначити що постачання електроенергії на експорт відбувається в режимі «демпінгу», тобто за цінами, нижчими від внутрішніх. Так, в першому півріччі 2018 року відпускна ціна 1 МВт електроенергії на внутрішньому ринку становила €58,2 в той час коли середні ціни на Угорській Енергетичній

¹ До складу «Острова Бурштинської ТЕС» входять Бурштинська ТЕС, Калуська ТЕЦ, Теремле-Ріцька ГЕС, а також інфраструктура електромереж Укренерго та розподільчі мережі обленерго карпатського регіону (прим.автора).

Біржі (Hungarian Power Exchange, HUPX) коливалися в межах €44,6/МВт (Румунія), €44,7/МВт (Чехія), €47,3/МВт (Словаччина), €47,4/МВт (Угорщина).²

Відставання у розвитку електроенергетичної галузі загалом, та зокрема, Укренерго пов'язане, передусім із фізичною та моральною зношеністю основних активів підприємства. Крім того, реалізація стратегічних планів розвитку ЗЕД Укренерго встановлює значно вищі вимоги до методів управління як виробничою, так і зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Заходи, спрямовані на вирішення проблем розвитку Укренерго, передбачають формування портфелю інвестиційних проектів загальною вартістю \$1,5 млрд із залученням позик міжнародних фінансових інституцій.

Укренерго співпрацює з такими міжнародними фінансовими організаціями як Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Кредитна установа з відбудови (KfW). Кредитні ресурси надаються під державні гарантії на 15-25 років з низькими відсотковими ставками порівняно з умовами кредитування на внутрішньому ринку капіталу [11].

Кредитний портфель Укренерго по співробітництву з міжнародними фінансовими інституціями становить понад 40 млрд грн. За рахунок залучених коштів фінансуються інвестиційні проекти, спрямовані на підвищення енергетичної безпеки держави, надійності електропостачання, ефективності виробничої та управлінської діяльності підприємства. Зокрема, це заходи з реалізації програми інтеграції ОЕС України до ENTSO-E, проекти будівництва, розширення та модернізації магістральних мереж, реконструкція та переоснащення трансформаторних підстанцій, впровадження передових інформаційних технологій та систем управління енергетичними мережами, а також упровадження автоматизованої системи менеджменту (прогнозування, планування, управління, моніторинг, нагляд та аудит), розвиток напрямів надання консалтингових послуг і підвищення кваліфікації персоналу підприємства.

Висновки. Проведене дослідження дозволило сформулювати наступні висновки. По-перше, встановлено, що сутність ЗЕД визначається практичною реалізацією інституціолізованих ЗЕЗ країни у формі (вигляді) господарських операцій СГД національної економіки під час їхньої взаємодії з СГД інших країн та/або міжнародних СГД.

По-друге, специфіка ЗЕД СГД-підприємств електроенергетики визначається трьома групами чинників, пов'язаних з: а) особливими властивостями електроенергії як товару; б) особливою, системотвірною роллю електроенергетики в національній економіці; в) особливостями функціонування та взаємодії національного (внутрішнього) ринку та зовнішніх (зарубіжних, міжнародних) ринків електроенергії.

По-третє, на прикладі ДП «НЕК «Укренерго» вдалося визначити не лише основні напрями, але й найбільш гострі проблеми розвитку ЗЕД підприємства електроенергетики. Показово, що підприємство-монополіст, що працює на регульованому державою монотоварному ринку із обмеженими експортними можливостями, здійснює ЗЕД за 11 з 16 передбачених законодавством напрямків.

Підсумовуючи викладене вище, слід відмітити, що стратегічними пріоритетами ЗЕД досліджуваного підприємства є сприяння інтеграції ОЕС України до європейської ОЕС, реалізація експортного потенціалу національної електроенергетики, розвиток та модернізація інфраструктури, залучення міжнародних інвесторів до реалізації інвестиційних проектів, а також удосконалення системи менеджменту, в т. ч. менеджменту ЗЕД на підприємстві шляхом упровадження міжнародного досвіду та стандартів у сфері передачі електроенергії. Останнє і визначає **перспективи подальших досліджень** за обраною темою.

Література.

1. Бабій І. В. Визначення структури управління ЗЕД на підприємствах машинобудування в аспекті стратегічного підходу / І. В. Бабій // Науковий огляд. – 2018. – №1 (44). – с.6-21.
2. Гончаренко М. В. Державне регулювання оптового ринку електричної енергії: світові моделі та вітчизняні реалії / М. В. Гончаренко. // Державне будівництво. - 2015. - № 2.
3. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник. – К.: «Знання», 2006.
4. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон: монографія / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 240 с.
5. Крупін В.С. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності територіально-виробничих систем: монографія / В. С. Крупін; НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Львів, 2009.–218 с.
6. Ліпич Л. Г. Формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств : монографія / Л.Г. Ліпич, А.О. Фатенок-Ткачук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т, 2010. – 220 с.
7. Лір В. Економічні механізми управління попитом на ринку електроенергії / В. Лір, О. Биконя // Економіст. - 2015. - №2. - С. 9-13.
8. Лубенченко О. Е. Методологія управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств в умовах інноваційно-інвестиційної економіки: монографія / О. Е. Лубенченко, А. В. Гнедков; Донбас. держ. техн. ун-т. – Лисичанськ: ДонДТУ, 2016. – 243 с.
9. Мазаракі А.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : підручник: Мазаракі А.А., Т.М. Мельник, Ю.О. Олейніков та ін.; за заг.ред.: А.А. Мазаракі - К.: КНТЕУ, 2012. – 824 с.
10. Малярєць Л. М. Контролінг зовнішньоекономічної діяльності підприємства: аналітичний підхід: монографія / Малярєць Л. М., Проскуріна Н. В. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2014. – 226 с.
11. Офіційний сайт ДП «НЕК «Укренерго». - Режим доступу: <https://ua.energy/>

²Розраховано автором за інформацією з офіційних сайтів НКРКП стосовно встановлення тарифів на відпуск електричної енергії та виробництво теплової енергії, а також результатів котирувань на HUPX.

12. Тюріна Н.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посібник / Н.М. Тюріна, Н.С. Карвацка. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 408 с.

References.

1. Babij, I.V. (2018), *Vyznachennia struktury upravlinnia ZED na pidpriemstvakh mashynobuduvannia v aspekti stratehichnoho pidkhodu* [Definition of the structure of management of foreign economic activity at the enterprises of mechanical engineering in the aspect of a strategic approach], Naukovyj ohliad, Kyiv, Ukraine.
2. Honcharenko, M.V. (2015), *Derzhavne rehuliuвання оптового ринку електричної енергії: світові моделі та вітчизняні реалії* [State regulation of the wholesale market of electric energy: world models and domestic realities], Kyiv, Ukraine.
3. Didkivs'kyj, M.I. (2016), *Zovnishn'oeconomichna diial'nist' pidpriemstva: Navchal'nyj posibnyk* [Foreign economic activity of the enterprise], Znannia, Kyiv, Ukraine.
4. Kozak, Yu.H. Prytula, N.V. and Yermakova, O.A. (2016), *Zovnishn'oeconomichna diial'nist': pidpriemstvo-rehion* [Foreign-economic activity: enterprise-region: monograph], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Krupin, V.Ye. (2009), *Derzhavne rehuliuвання zovnishn'oeconomichnoi diial'nosti terytorial'no-vyrobnychyykh system* [State regulation of foreign economic activity of territorial production systems], Lviv, Ukraine.
6. Lypych, L.H. and Fatenok-Tkachuk, A.O. (2010), *Formuvannia stratehii rozvytku zovnishn'oeconomichnoi diial'nosti mashynobudivnykh pidpriemstv* [Formation of the strategy of development of foreign economic activity of machine-building enterprises], Luts'k, Ukraine.
7. Lir, V. and Bykonja, O. (2015), *Ekonomichni mekhanizmy upravlinnia popytom na rynku elektroenerhii* [Economic mechanisms of demand management in the electricity market], Ekonomist, Kyiv, Ukraine.
8. Lubenchenko, O.E. and Hniedkov, A.V. (2016), *Metodolohiia upravlinnia zovnishn'oeconomichnoi diial'nistiu promyslovykh pidpriemstv v umovakh innovatsijno-investytsijnoi ekonomiky* [Methodology of management of foreign economic activity of industrial enterprises in the conditions of innovation and investment economy], DonDTU, Lisichansk, Ukraine.
9. Mazaraki, A.A. Mel'nyk, T.M. and Olejnikov, Yu.O. (2012), *Menedzhment zovnishn'oeconomichnoi diial'nosti* [Management of foreign economic activity], KNTEU, Kyiv, Ukraine.
10. Maliarets', L. M. and Proskurina, N. V. (2014), *Kontrolinh zovnishn'oeconomichnoi diial'nosti pidpriemstva: analitychnyj pidkhid* [Controlling foreign economic activity of the enterprise: analytical approach], HNEU, Kharkiv, Ukraine.
11. Official site of SE "NEC" Ukrenergo "(2018), available at: <https://ua.energy/> (Accessed 4 October 2018).
12. Tiurina, N.M. and Karvatska, N.S. (2013), *Zovnishn'oeconomichna diial'nist' pidpriemstva* [Foreign economic activity of the enterprise], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2018 р.